

نشر کتاب در حوزه کلیات در سه دهه گذشته

■ مهشید کریمی*

کارشناس علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی

■ مهدی علیپور حافظی*

دانشجوی دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

چکیده

مقاله حاضر به بررسی وضعیت نشر کتاب در حوزه کلیات با استفاده از بانک اطلاعاتی خانه کتاب، در سه دهه گذشته می‌پردازد. پژوهش حاضر وضع نشر کتاب در حوزه‌های چاپ اول و مجدد و تألیف و ترجمه به توصیف یافته‌ها و مقایسه آنها با یکدیگر پرداخته است. یافته‌ها حاکی از توجه نسبی به حوزه‌های کلیات، کتاب‌شناسی‌ها، علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دایرةالمعارف‌های عمومی، پیایندهای عمومی و نمایه‌های آنها، رسانه‌های خبری و روزنامه‌نگاری و نشر و مجموعه‌های عمومی می‌باشد. اما موضوع‌های سازمان‌های عمومی و علوم موزه‌داری و نسخه‌های خطی و کتاب‌های نادر نتوانسته‌اند حجم قابل قبولی از لحاظ انتشار داشته باشند.

کلیدواژه‌ها: کلیات، کتاب‌شناسی، علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دایرةالمعارف‌های عمومی، رسانه‌های خبری، روزنامه‌نگاری، نشر، مجموعه‌های عمومی، نسخه‌های خطی، کتاب‌های نادر، نشر کتاب

مقدمه

شاید بیش و پیش از سایر عوامل اقتصادی و اجتماعی سیر تکوینی صنعت نشر را تسهیل و تسریع کرده و یا به عکس آن را مختل و در برخی مواقع با رکود مواجه ساخته‌اند (تجدد، ۱۳۸۴، ص ۱۶-۱۷). تأثیرات ناشی از پیروزی انقلاب اسلامی بیش از همه بخش‌ها، در بخش فرهنگ، که نشر کتاب جلوه‌ای از آن است، قابل بررسی و تأمل است. افزایش فعالیت‌های فرهنگی، افزایش ظرفیت فضاهای فیزیکی، ورود نیروهای انقلابی به حوزه فرهنگ و مشارکت در تولید و اجرای فعالیت‌های فرهنگی، رشد قشر تولیدکنندگان و سازمان‌ها و مؤسسه‌های فرهنگی، از آثار رویکرد سال‌های بعد از پیروزی انقلاب اسلامی است (فتحی، ۱۳۷۹، ص ۲۲). هدف پژوهش حاضر بررسی کمی وضعیت نشر کتاب

نشر کتاب به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه فرهنگی - اجتماعی، در بستر زمان تغییرات و فراز و نشیب‌هایی را شاهد بوده است. این تغییرات گاه با تغییر و تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی هم‌زمان بوده است (مهدیانی، ۱۳۸۲، ص ۲۵). به نحوی که این وقایع و اتفاقات مذکور در شدت و ضعف تغییرات تأثیر بسزایی داشته‌اند. در حقیقت سیر تاریخی پر فراز و نشیب صنعت نشر و تولید کتاب در ایران را باید متأثر از عوامل متعدد و مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و غیره دانست. امنیت، ثبات سیاسی، آزادی بیان، دخالت دولت در امور اجرایی صنعت نشر و مواردی نظیر آن از جمله عوامل تعیین کننده‌ای به حساب می‌آیند که در ادوار مختلف تاریخی

سیر تاریخی پر فراز و نشیب صنعت نشر و تولید کتاب در ایران را باید متأثر از عوامل متعدد و مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و غیره دانست

در حوزه کلیات (شامل حوزه‌های کلیات، کتاب‌شناسی، علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دایرةالمعارف‌های عمومی، پیاپی‌های عمومی و علوم موزه‌داری، رسانه‌های خبری و روزنامه‌نگاری و نشر، مجموعه‌های عمومی و نسخه‌های خطی و کتاب‌های نادر) در سه دهه گذشته از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۸۶ می‌باشد. بنابراین جامعه آماری پژوهش حاضر را کتاب‌های منتشر شده در حوزه کلیات بین سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۶ تشکیل می‌دهد. آمار مربوط به پژوهش حاضر از بانک اطلاعاتی خانه کتاب اخذ شده است که در مجموع شامل ۱۵۱۵۸ عنوان کتاب می‌باشد. از این رو پرسش‌های اساسی پژوهش حاضر در راستای دسترسی به هدف اصلی فوق به شرح زیر می‌باشند:

- وضع کلی نشر کتاب‌های کلیات در سه دهه گذشته چگونه بوده است؟

- وضع نشر کتاب‌های چاپ اول و مجدد در حوزه کلیات در سه دهه گذشته چگونه بوده است؟

- وضع نشر کتاب‌های تألیف و ترجمه در حوزه کلیات در سه دهه گذشته چگونه بوده است؟

اطلاعات گردآوری شده در جداولی وارد شدند تا مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند. از این رو در بخش بعد به توصیف داده‌ها با استفاده از جداول، نمودارها و سپس تحلیل یافته‌ها اختصاص دارد و در نهایت در بخش آخر مقاله حاضر به جمع‌بندی مطالب پرداخته‌ایم.

وضعیت نشر کتاب در حوزه کلیات

انتشار کتاب پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی با فراز و نشیب‌هایی همراه بوده است. در واقع نشر کتاب و به‌طور کلی مطالعه در سال‌های آغازین نسبت به سال‌های قبل از انقلاب از نظر کمی و کیفی از رشد مناسبی برخوردار بود. در این سال‌ها با توجه به وضعیت موجود جامعه، منابعی منتشر شده‌اند که متأسفانه در بانک اطلاعاتی خانه کتاب و کتابشناسی ملی ایران ثبت نشده‌اند. توجه به داده‌های جدول

شماره ۱ نشان می‌دهد نشر کتاب‌های حوزه کلیات در سال ۱۳۵۷ تنها ۳ عنوان بود که دو عنوان از سه عنوان مذکور ترجمه می‌باشند. از طرفی نیز با تفکیک نشر کتاب در حوزه کلیات به حوزه‌های کلیات، کتاب‌شناسی، علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دایرةالمعارف‌های عمومی، پیاپی‌های عمومی و علوم موزه‌داری، رسانه‌های خبری و روزنامه‌نگاری و نشر، مجموعه‌های عمومی، نسخه‌های خطی و کتاب‌های نادر و بررسی آنها در سی سال گذشته متوجه می‌شویم حوزه‌های کلیات، کتاب‌شناسی و علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی از رشد قابل توجهی نسبت به سایر حوزه‌ها برخوردار بوده‌اند. در صورتی که آمار حاکی از رشد کم آمار انتشار کتاب در سایر حوزه‌ها می‌باشد. به نحوی که حوزه کلیات، شامل زیر رده‌های دانش، کتاب، سیستم‌ها، داده‌پردازی علوم کامپیوتر، برنامه‌نویسی کامپیوتر، برنامه‌ها، داده‌ها و برنامه‌های خاص کامپیوتری، به تنهایی ۷۷ درصد از انتشارات را به خود اختصاص داده‌اند و ۸ حوزه موضوعی دیگر تنها ۲۳ درصد از انتشارات را شامل می‌شود.

آمارهای جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که آمار کمی عناوین منتشر شده از سال ۱۳۶۸ به بعد رشد مناسبی داشته است. به نحوی که پس از گذشت ۱۳ سال، در سال ۱۳۸۱ تعداد عناوین منتشر شده از مرز ۱۰۰۰ عنوان در سال گذشته است و در سال ۱۳۸۴ از مرز ۱۸۰۰ عنوان نیز فراتر رفته است. علاوه بر این، آمار انتشار عناوین در حوزه منابع مرجع (کتاب‌شناسی‌ها و دایرةالمعارف‌های عمومی) از سال ۱۳۸۱ به بعد با کاهش همراه بوده است. انتشار کتاب در حوزه پیاپی‌های عمومی و نمایه‌های آنها، سازمان‌های عمومی و علوم موزه‌داری، مجموعه‌های عمومی و نسخه‌های خطی و کتاب‌های نادر، همچنان با عدم استقبال ناشران، نویسندگان و پژوهشگران مواجه بوده است؛ به نحوی که در حوزه «سازمان‌های عمومی و موزه‌داری» و «نسخه‌های خطی و کتاب‌های نایاب» تاکنون به ترتیب ۲۲ و ۱۲ عنوان کتاب منتشر شده است. لذا دو حوزه مذکور نیازمند توجه مناسب

جدول ۱. آمار کمی انتشار کتاب در حوزه کلیات در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۸۷

کتاب	کتابخانه‌ای	اطلاعات کتابخانه‌ای و علمی	علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی	عمومی	دانشنامه‌های تخصصی	کتاب‌های آلبوم و سایر منابع	پایان‌نامه‌های عمومی و تخصصی	علوم موزه‌داری و سازمان‌های عمومی	سازمان‌های عمومی و تخصصی	روزنامه‌نگاری و نشر	رساله‌های خبری و علمی	مجموعه‌های عمومی	کتابهای نادر	کتابهای خطی و تصاویر	جمع
۱۳۵۷	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳
۱۳۵۸	۷	۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۵
۱۳۵۹	۱۲	۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲۲
۱۳۶۰	۳	۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۹
۱۳۶۱	۲۲	۱۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۶۱
۱۳۶۲	۲۵	۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۹۹
۱۳۶۳	۵۶	۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۳۱
۱۳۶۴	۵۶	۱۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۸۸
۱۳۶۵	۲۷	۱۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۸۸
۱۳۶۶	۳۱	۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۸۲
۱۳۶۷	۱۶	۳	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۷
۱۳۶۸	۳۸	۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۱۸
۱۳۶۹	۳۹	۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۷۹
۱۳۷۰	۳۸	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۲۱۶
۱۳۷۱	۳۰	۱۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۰۹
۱۳۷۲	۲۲	۸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۲
۱۳۷۳	۲۵	۱۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۶۹
۱۳۷۴	۳۱	۲۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۸۳
۱۳۷۵	۶۶	۲۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴۴۴
۱۳۷۶	۲۷	۱۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۹۵
۱۳۷۷	۲۹	۳۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴۲۲
۱۳۷۸	۲۷	۳۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۶۱۲
۱۳۷۹	۳۰	۳۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۶۹۵
۱۳۸۰	۳۲	۵۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۵۶۳
۱۳۸۱	۴۵	۷۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۹۷۲
۱۳۸۲	۲۲	۷۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۲۹۶
۱۳۸۳	۴۶	۸۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۵۵۸
۱۳۸۴	۵۲	۱۱۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۸۱۱
۱۳۸۵	۵۲	۹۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۷۱۱
۱۳۸۶	۵۲	۸۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۶۹۸
جمع	۱۲۰۹	۸۵۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۱۶۰۳

همچنین رشد تدریجی تعداد عناوین چاپ اول در طی سه دهه قابل مشاهده است.

داده‌های جدول نشانگر اختصاص ۸۵ درصد از کتاب‌های چاپ مجدد در حوزه کلیات نسبت به ۸ حوزه موضوعی دیگر دارد. همچنانکه حوزه کلیات درصد بالایی از انتشار کتاب‌ها را به خود اختصاص داده است، با وجود این ۸ حوزه موضوعی دیگر نیازمند توجه جدی دست‌اندرکاران است تا بتوان به نوعی شاهد رشد انتشارات در این حوزه‌ها باشیم.

جدول شماره ۳ اختصاص به آمار کمی انتشار کتاب‌های تألیفی و ترجمه در حوزه کلیات طی سه دهه گذشته دارد. داده‌های جدول نشانگر اختصاص ۷۳ درصد از آثار تألیفی به حوزه کلیات نسبت به ۸ حوزه موضوعی دیگر دارد. علاوه بر این رشد آمار انتشار کتاب‌های تألیفی در سه دهه گذشته به نحوی بوده که با یک عنوان کتاب تألیفی در سال ۱۳۵۷ به ۱۳۸۹ عنوان در سال ۱۳۸۶ رسیده است. مروری در آمار نشانگر رشد تدریجی این حوزه‌ها در طول سه دهه گذشته است. همچنین داده‌های جدول نشان می‌دهد توجه ناکافی به حوزه‌های سازمان‌های عمومی و علوم موزه‌داری و نسخه‌های خطی و کتاب‌های نادر است به نحوی که هر کدام از آنها در طی سی سال تنها به ترتیب ۱۸ و ۱۲ عنوان را به خود اختصاص داده‌اند.

حوزه کلیات با ۸۷ درصد بیشترین تعداد کتاب‌های ترجمه شده را نسبت به سایر حوزه‌های موضوعی به خود اختصاص داده است. نبود یا کمبود منابع ترجمه‌ای منتشر شده در حوزه‌های پایان‌نامه‌های عمومی و نمایه‌های آنها، سازمان‌های عمومی و علوم موزه‌داری و نسخه‌های خطی و کتاب‌های نادر در طی سه دهه گذشته نیز در نگاه اول مشهود است که نیازمند توجه جدی دست‌اندرکاران به آنها ضروری به نظر می‌رسد.

مقایسه داده‌های جدول فوق نیز در نگاه اول حاکی از برتری چشمگیر حوزه انتشار کتاب‌های تألیفی در تمامی حوزه‌های مورد بررسی نسبت به کتاب‌های ترجمه می‌باشد.

تحلیل یافته‌ها

با توجه به توصیف یافته‌های حاکی از جداول ذکر شده در بخش پیشین، در این بخش به صورت موردی به تحلیل یافته‌های حاکی از جداول مذکور می‌پردازیم:

- افزایش میزان انتشارات در طول سه دهه اخیر نشانگر توجه دست‌اندرکاران (ناشران، نویسندگان، مترجمان،

از طرف نویسندگان، پژوهشگران، ناشران و نیز سازمان‌ها و نهادهای مرتبط می‌باشند.

جدول شماره ۲ به عناوین منتشر شده در نوبت چاپ اول و چاپ مجدد بین سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۸۶ مربوط می‌شود. به‌طور کلی آمار نشان می‌دهد که تعداد ۸۲۰۳ عنوان از ۱۵۱۵۸ عنوان منتشر شده متعلق به کتاب‌های چاپ اول و حوزه کلیات به تنهایی با ۵۷۱۶ عنوان از ۸۲۰۳ عنوان، ۷۰ درصد حجم انتشارات را به خود اختصاص داده است و ۳۰ درصد باقیمانده به ۸ حوزه موضوعی دیگر اختصاص دارد.

جدول ۴: آمار کتب انتشار کتاب چاپ اول و مجدد در حوزه کلیات در سال‌های ۱۳۸۶ - ۱۳۸۷

سال	کلیات		کتابشناسی		علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی		دایرةالمعارف‌های عمومی		پایبندهای عمومی و نمایه‌های آنها		سازمان‌های عمومی و علوم		رسانه‌های خبری و روزنامه‌نگاری و نشر		مجموعه‌های عمومی		نسخه‌های خطی و کتاب‌های نادر	
	چاپ اول	چاپ مجدد	چاپ اول	چاپ مجدد	چاپ اول	چاپ مجدد	چاپ اول	چاپ مجدد	چاپ اول	چاپ مجدد	چاپ اول	چاپ مجدد	چاپ اول	چاپ مجدد	چاپ اول	چاپ مجدد	چاپ اول	چاپ مجدد
۱۳۸۷	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۱۳۸۸	۳	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۱
۱۳۸۹	۳	۱	۳	۱	۳	۱	۳	۱	۳	۱	۳	۱	۳	۱	۳	۱	۳	۱
۱۳۹۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۱۳۹۱	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
۱۳۹۲	۱۱	۹	۱۲	۱۰	۱۳	۱۱	۱۴	۱۲	۱۵	۱۳	۱۶	۱۴	۱۷	۱۵	۱۸	۱۶	۱۹	۱۷
۱۳۹۳	۱۳	۷	۱۴	۵	۱۵	۹	۱۶	۱۰	۱۷	۱۱	۱۸	۱۲	۱۹	۱۳	۲۰	۱۴	۲۱	۱۵
۱۳۹۴	۲	۲	۳	۲	۴	۳	۵	۴	۶	۵	۷	۶	۸	۷	۹	۸	۱۰	۹
۱۳۹۵	۸	۶	۹	۷	۱۰	۸	۱۱	۹	۱۲	۱۰	۱۳	۱۱	۱۴	۱۲	۱۵	۱۳	۱۶	۱۴
۱۳۹۶	۱۵	۱۱	۱۶	۱۲	۱۷	۱۳	۱۸	۱۴	۱۹	۱۵	۲۰	۱۶	۲۱	۱۷	۲۲	۱۸	۲۳	۱۹
۱۳۹۷	۵	۷	۶	۸	۷	۹	۸	۱۰	۹	۱۱	۱۰	۱۲	۱۱	۱۳	۱۲	۱۴	۱۳	۱۵
۱۳۹۸	۲۲	۱۹	۲۳	۲۰	۲۴	۲۱	۲۵	۲۲	۲۶	۲۳	۲۷	۲۴	۲۸	۲۵	۲۹	۲۶	۳۰	۲۷
۱۳۹۹	۲۲	۲۲	۲۳	۲۳	۲۴	۲۴	۲۵	۲۵	۲۶	۲۶	۲۷	۲۷	۲۸	۲۸	۲۹	۲۹	۳۰	۳۰
۱۴۰۰	۵۱	۱۰۴	۵۱	۱۱	۵۲	۱۲	۵۳	۱۳	۵۴	۱۴	۵۵	۱۵	۵۶	۱۶	۵۷	۱۷	۵۸	۱۸
۱۴۰۱	۱۰۴	۹۰	۱۱۰	۹۰	۱۱۵	۹۰	۱۲۰	۹۰	۱۲۵	۹۰	۱۳۰	۹۰	۱۳۵	۹۰	۱۴۰	۹۰	۱۴۵	۹۰
۱۴۰۲	۱۰۴	۸۲	۱۰۴	۸۲	۱۰۴	۸۲	۱۰۴	۸۲	۱۰۴	۸۲	۱۰۴	۸۲	۱۰۴	۸۲	۱۰۴	۸۲	۱۰۴	۸۲
۱۴۰۳	۸۷	۸۱	۸۷	۸۱	۸۷	۸۱	۸۷	۸۱	۸۷	۸۱	۸۷	۸۱	۸۷	۸۱	۸۷	۸۱	۸۷	۸۱
۱۴۰۴	۱۲۸	۱۲۲	۱۲۸	۱۲۲	۱۲۸	۱۲۲	۱۲۸	۱۲۲	۱۲۸	۱۲۲	۱۲۸	۱۲۲	۱۲۸	۱۲۲	۱۲۸	۱۲۲	۱۲۸	۱۲۲
۱۴۰۵	۱۳۹	۱۳۸	۱۳۹	۱۳۸	۱۳۹	۱۳۸	۱۳۹	۱۳۸	۱۳۹	۱۳۸	۱۳۹	۱۳۸	۱۳۹	۱۳۸	۱۳۹	۱۳۸	۱۳۹	۱۳۸
۱۴۰۶	۱۶۰	۱۲۲	۱۶۰	۱۲۲	۱۶۰	۱۲۲	۱۶۰	۱۲۲	۱۶۰	۱۲۲	۱۶۰	۱۲۲	۱۶۰	۱۲۲	۱۶۰	۱۲۲	۱۶۰	۱۲۲
۱۴۰۷	۲۰۲	۲۱	۲۰۲	۲۱	۲۰۲	۲۱	۲۰۲	۲۱	۲۰۲	۲۱	۲۰۲	۲۱	۲۰۲	۲۱	۲۰۲	۲۱	۲۰۲	۲۱
۱۴۰۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸	۲۳۸
۱۴۰۹	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱	۲۳۱
۱۴۱۰	۵۰۴	۲۵۸	۵۰۴	۲۵۸	۵۰۴	۲۵۸	۵۰۴	۲۵۸	۵۰۴	۲۵۸	۵۰۴	۲۵۸	۵۰۴	۲۵۸	۵۰۴	۲۵۸	۵۰۴	۲۵۸
۱۴۱۱	۵۵۲	۵۲۲	۵۵۲	۵۲۲	۵۵۲	۵۲۲	۵۵۲	۵۲۲	۵۵۲	۵۲۲	۵۵۲	۵۲۲	۵۵۲	۵۲۲	۵۵۲	۵۲۲	۵۵۲	۵۲۲
۱۴۱۲	۵۵۷	۵۲۸	۵۵۷	۵۲۸	۵۵۷	۵۲۸	۵۵۷	۵۲۸	۵۵۷	۵۲۸	۵۵۷	۵۲۸	۵۵۷	۵۲۸	۵۵۷	۵۲۸	۵۵۷	۵۲۸
۱۴۱۳	۵۹۱	۵۷۱	۵۹۱	۵۷۱	۵۹۱	۵۷۱	۵۹۱	۵۷۱	۵۹۱	۵۷۱	۵۹۱	۵۷۱	۵۹۱	۵۷۱	۵۹۱	۵۷۱	۵۹۱	۵۷۱
۱۴۱۴	۶۵۰	۵۲۲	۶۵۰	۵۲۲	۶۵۰	۵۲۲	۶۵۰	۵۲۲	۶۵۰	۵۲۲	۶۵۰	۵۲۲	۶۵۰	۵۲۲	۶۵۰	۵۲۲	۶۵۰	۵۲۲
مجموع	۳۷۱۶	۱۰۷۸	۳۷۱۶	۱۰۷۸	۳۷۱۶	۱۰۷۸	۳۷۱۶	۱۰۷۸	۳۷۱۶	۱۰۷۸	۳۷۱۶	۱۰۷۸	۳۷۱۶	۱۰۷۸	۳۷۱۶	۱۰۷۸	۳۷۱۶	۱۰۷۸

محققان، سازمان‌ها و نهادهای ذیربط) به حوزه انتشار کتاب در موضوع کلیات می‌باشد. هرچند نیاز به توجه جدی به چهار حوزه پایبندهای عمومی و نمایه‌های آنها با ۱۳۴ عنوان، سازمان‌های عمومی و علوم موزه‌داری با ۲۲ عنوان، مجموعه‌های عمومی با ۱۹۱ عنوان و نسخه‌های خطی با ۱۲ عنوان کتاب از طرف دست‌اندرکاران به وضوح قابل لمس است.

- انتشار زیاد کتاب در حوزه کلیات نسبت به سایر حوزه‌ها نشان از توجه زیاد جامعه، نویسندگان و ناشران به این حوزه دارد. از آنجایی‌که انتشار منابع عمومی در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات مانند کامپیوتر و دوره‌های آموزشی ای‌سی‌دی‌ال^۲ در این بخش قرار دارند. افزایش تعداد انتشارات در این حوزه از سال ۱۳۷۴ - با توجه به افزایش استقبال جامعه از این دوره‌ها - به بعد به وضوح قابل لمس است. لذا

تعداد زیاد انتشارات در این حوزه نسبت به سایر حوزه‌ها قابل توجیه است.

- افزایش انتشار کتاب در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز از سال ۱۳۷۴ به بعد با توجه به رشد این حوزه و افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان و دانشجویان نسبت به سال‌های پیش از آن از نظر کمی مناسب به نظر می‌رسد ولی باز انتشار کتاب در این حوزه نیازمند توجه دست‌اندرکاران ذیربط می‌باشد تا بتوان به لحاظ کمی بر تعداد انتشار کتاب در این حوزه افزود. چرا که به دلیل نقش حساس این حوزه در زمینه فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی که نیاز روز جامعه می‌باشد؛ به نظر می‌رسد که تعداد انتشار کتاب در این حوزه باید بیشتر از وضعیت فعلی آن باشد.

- کاهش انتشار و یا توقف رشد انتشار کتاب در حوزه منابع مرجع نظیر کتاب‌شناسی‌ها و دایرةالمعارف‌های عمومی

جدول ۲: آمار کمی انتشار کتابهای تألیفی و ترجمه در حوزه کتب در سالهای ۱۳۸۶-۱۳۸۷

سال	کتاب		کتابخانه		علوم کتابخانه‌ای و اطلاع‌رسانی		علوم کامپیوتری و انفورماتیک		دوره‌های فنی		تألیفات علمی و ادبی		تألیفات علمی و ادبی		تألیفات علمی و ادبی		تألیفات علمی و ادبی		تألیفات علمی و ادبی		تألیفات علمی و ادبی		
	تألیف	ترجمه	تألیف	ترجمه	تألیف	ترجمه	تألیف	ترجمه	تألیف	ترجمه	تألیف	ترجمه	تألیف	ترجمه	تألیف	ترجمه	تألیف	ترجمه	تألیف	ترجمه	تألیف	ترجمه	
۱۳۵۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۵۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۵۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲

نزدیکی نسبی آمار کتابهای چاپ اول و چاپ مجدد حاکی از این است که تعداد کتابهای ارزشمندی که نیاز به چاپ مجدد پیدا کرده‌اند مناسب است

حاکمی از این است که تعداد کتابهای ارزشمندی که نیاز به چاپ مجدد پیدا کرده‌اند مناسب است. از این رو این داده‌ها حاکی از ارزش کیفی نسبی منابع منتشر شده است.

- تفاوت فاحش انتشار کتابهای چاپ اول نسبت به چاپ مجدد در حوزه کتاب‌شناسی‌ها نیز منطقی به نظر می‌آید. چرا که کتاب‌شناسی‌ها همواره نیازمند تجدیدنظر هستند. لذا احتمال انتشار مجدد آنها نسبت به سایر حوزه‌ها بسیار کمتر است.

- میزان تقریباً دو برابری انتشار مجدد دایرةالمعارف‌های عمومی نسبت به چاپ اول آنها نیز به لحاظ تغییر ناچیز در اطلاعات محتوای آنها منطقی به نظر می‌رسد.

پس از ۱۰ سال رشد، از نظر افزایش هزینه انتشار این منابع و نیز ظهور و استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، نظیر نشر الکترونیک که کاهش چشمگیری در هزینه انتشار و زمان روزآمدسازی آنها دارد، منطقی به نظر می‌رسد. از این رو از این پس اغلب این منابع در محیط وب منتشر خواهند شد و انتشار چاپی آنها در قالب کتاب بسیار کم‌رنگ‌تر خواهد شد. هرچند علاوه بر مبحث ذکر شده این حوزه‌ها به دلیل مرجع بودن نیازمند توجه جدی دست‌اندرکاران حوزه نشر و نهادهای دولتی هستند. چرا که هزینه تولید چنین منابعی بسیار بالا است.

- نزدیکی نسبی آمار کتابهای چاپ اول و چاپ مجدد

کتابخانه اطلاعات ارتباطات دانش‌شناسی

دو برابر بودن میزان تألیف کتاب‌ها نسبت به ترجمه آنها نشان از توجه بیشتر دست‌اندرکاران ذریبط به تألیف منابع می‌باشد و کمتر به ترجمه منابع پرداخته شده است

- دو برابر بودن میزان تألیف کتاب‌ها نسبت به ترجمه آنها نشان از توجه بیشتر دست‌اندرکاران ذریبط به تألیف منابع می‌باشد و کمتر به ترجمه منابع پرداخته شده است. نظیر انتشار کتاب‌های تألیفی در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی که ۶۸۰ عنوان می‌باشد به نسبت انتشار کتاب‌های ترجمه که ۱۷۹ عنوان می‌باشد حاکی از همین امر است.

- تألیفی بودن کتاب‌شناسی‌ها نیز منطقی به نظر می‌رسد (۱۱۳۰ عنوان تألیف در مقابل ۲۴ عنوان ترجمه). چرا که تدوین این منابع به جهت محلی بودن محتوای آنها ضروری به نظر می‌رسد و لزومی به ترجمه کتاب‌شناسی‌هایی از زبان‌های دیگر بجز در موارد نادر وجود ندارد.

- با همه موارد ذکر شده در زمینه تألیف و ترجمه، همچنان در برخی از حوزه‌های کلیات به دلیل کمبود منابع تألیفی نیازمند اهتمام جدی به امر ترجمه منابع ارزشمند به وضوح ملموس می‌باشد.

جمع‌بندی

در مقاله حاضر به بررسی کتاب‌های منتشر شده در حوزه کلیات در سه دهه گذشته پرداختیم. آمارها و یافته‌های جداول حاکی از رشد نسبی در تمامی حوزه‌ها به جز حوزه‌های سازمان‌های عمومی و علوم موزه‌داری و نسخه‌های خطی و کتاب‌های نادر می‌باشد. از این‌رو دو حوزه مذکور نیازمند توجه جدی دست‌اندرکاران ذریبط می‌باشند و توجه به امر ترجمه منابع ارزشمند در این حوزه‌ها ضروری به نظر می‌رسد. در حقیقت جدا از حوزه کلیات سایر حوزه‌ها همچنان توجه جدی دست‌اندرکاران را جلب می‌کنند.

به‌طور کلی سه دهه تلاش محققان، نویسندگان، نهادها و سازمان‌ها و ناشران در حوزه کلیات با توجه به آمارهای ذکر شده ستودنی است. هرچند تلاش‌های صورت گرفته در برهه‌های زمانی خاصی نظیر ۸ سال دفاع مقدس از کیان اسلامی ایران دستخوش تحولات و ناملایماتی بوده که تأثیر

شایان توجهی بر انتشار کتاب در این حوزه داشته‌اند، ولی همانگونه که ذکر شد تلاش‌های صورت گرفته قابل تقدیر هستند.

با وجود این باید ضمن توجه به اطلاعات ذکر شده در این مقاله با برنامه‌ریزی دقیق و جدی نسبت به رشد هرچه بیشتر انتشار منابع در این حوزه‌ها همت گماشت. تا در آینده نزدیک شاهد تحولات عظیمی در این حوزه‌ها باشیم. چرا که تحول در این حوزه‌ها و سایر حوزه‌های موضوعی علمی و تخصصی کشور عزیزمان را به سوی آینده‌ای روشن رهنمون خواهد ساخت.

پی‌نوشت‌ها:

* mahshidkarimi.k@gmail.com

* meh.hafezi@gmail.com

۱. با توجه به هم نام بودن این رده با رده اصلی مورد بحث در این مقاله، که برگرفته از رده‌بندی دهدهی دیوئی می‌باشد، غالب مواردی که در جداول، توصیف آنها و تحلیل‌های صورت گرفته در بخش‌های بعدی بیانگر حوزه کلیات با زیر رده‌های ذکر شده می‌باشند.

2. ICDL

مآخذ

۱. تجدد، نسترن (۱۳۸۴). دیدگاه ناشران درباره ثبات سیاسی و اقتصادی حاکم در نشر کتاب طی سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۳. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.

۲. فتحی، بهروز (۱۳۷۹). چاپ و نشر در برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. کتاب ماه کلیات، مرداد و شهریور، ص ۲۲ - ۳۲.

۳. مهدیانی، علیرضا (۱۳۸۲). سیمای نشر کتاب در ایران طی دو دهه اخیر. رهیافت، پاییز و زمستان، ص ۲۴ - ۳۱.

به‌طور کلی سه
دهه تلاش محققان،
نویسندگان، نهادها و
سازمان‌ها و ناشران در
حوزه کلیات با توجه
به آمارهای ذکر شده
ستودنی است